

Månadsbrev i juni 2021

från Håkan Jaldung, ordförande i Heidenstamsällskapet

Vilken är den första dikten som Heidenstam skrev? Vilken är den sista? I brevet finns svar, kanske inte helt rätt svar, men ändå några att börja med. Finns det någon som vet helt säkert?

Ruben G:son Berg skriver i sin bok *Före Valfart och vandringsår*, utgiven 1919, att Heidenstam berättat att hans förstlingsverk, författat vid nio eller tio års ålder, var ett långt epos om Bartolomeinatten. Dikten börjar så här:

Det var den hemska midnattstimma,
konung Karl på tronen satt,
liken syntes uti blodet simma,
det var en gruvlig natt.

Det blev bättre senare. Om det finns inget tvivel.

En av de allra sista dikterna av Heidenstam var *Jordevandrarens pilgrimsdröm*. Dikten fick sin slutliga form den 1 oktober 1933 då Heidenstam skrev in dikten i Olshammars kyrkas gåvobok.

Den 5 juni kommer Heidenstamsällskapet att ordna en vandring i Heidenstams fotspår, se under fliken Program på hemsidan. Under den avslutande vandringen kommer dikten *Jordevandrarens pilgrimsdröm* att läsas för oss deltagare. Vi kan glädjas åt diktens lokala anknytning då dikten kommer att läsas i Olshammars kyrka. Det är skälet till att jag här i månadsbrevet skriver lite mer om just den dikten.

I boken *Sista dikter av Verner von Heidenstam*, samlade och redigerade av Kate Bang och Fredrik Böök samt utgivna av stiftelsen Övralid 1942, finns några intressanta uppgifter om dikten. Dikten hade selsatt Heidenstam sedan 1920 enligt vissa anteckningar.

I ett brev har Heidenstam skrivit: "*Överskriften lyder nu: Jordevandrarens pilgrimsdröm. Märk ordet dröm, alltså ej ett påstående utan rätt och slätt en dröm, som kan ha viss verklighet, men dröm är dröm. Kanske därför heller ingen verklighet än just, som sagt, en dröm som vårt släkte drömt sedan tusentals år tillbaka. På så vis blir dikten faktiskt sanning*".

Dikten trycktes i kulturtidskriften *Ord och Bild* årgång 1934. Förlaga var versionen från Olshammars kyrkas gåvobok. I Werners Wolfs bok *Dagar på Övralid* skriver Wolf att Heidenstam tvekade om de sju sista raderna och att han beslöt sig för att stryka dem. Det är emellertid inte rätt som har uppgetts att de sju raderna tillfogats av Heidenstam på grund av ett dödsfall i närheten av Övralid. Raderna fanns med redan i Heidenstams första utkast från 1920.

Du frågar kanske varför dikten *Jordevandrarens pilgrimsdröm* skrevs in i gåvoboken? Bakgrunden är följande: Kyrkoherden i Hammars församling Oscar Hallberg frågade Heidenstam vid ett tillfälle om Heidenstam kunde skriva något inför återinvigningen av Olshammars kyrka. En omfattande renovering av den då privatägda kyrkan behövde göras under första delen av 1930-talet. Heidenstam var inte avvisande. Han skrev senare själv in dikten i den gåvobok som Hallberg hade anskaffat och vid ett tillfälle skickat med Heidenstam hem till Övralid. Nog måste det ha lockat Heidenstam, se hans minnen från Olshammars kyrka i *När kastanjerna blommade* ff.

I *Ord och Bild* årgång 1940 finns en uppsats med titeln "*Heidenstam och det svenska*" av Karl-Gustav Hildebrand och en översikt över Heidenstams bidrag till *Ord och Bild* under årens lopp. I översikten ingår *Jordevandrarens pilgrimsfärd* samt dikten *Glömskans sång*. Till *Ord och Bilds* redaktör hade Heidenstam vid ett tillfälle skrivit:

"De två dikterna beteckna min trosbekännelse. Fast jag själv blir mull, står över min grav en stjärnenatt av oräkneliga världar. Döden är kanske ingen gåta, men livet är det i sin vilja, sin rörelse, i sin ande som vi inte ha annat namn för än det mångsidiga och ändå bristfälliga ordet: "det gudomliga", det faktiska, det ändå ofattliga".

I minnesboken *När kastanjerna blommade*, i kapitlet Gården. Lantliv skriver Heidenstam:

"Ibland fick jag följa med de vuxna till gudstjänst i kyrkan. Det var så underligt högtidligt att sitta alldeles tyst och stirra i en av bänkarna. Vad tänkte jag då egentligen på? Jag vet det inte. Om jag skulle försöka översätta det i de tankar och ord, som nu vid snart sjuttio år äro mina!

Jag som inte tror på Gud, inte på något personligt liv efter döden, minns ändå dig så hjärtinnerligt kärleksfullt, du lilla snövita gudshus långt bort i en avlägsen vrå av världen. Nog var det en enkel barnafrom andakt, en känsla av att det var ett invigt, heligt rum, som var skilt från det som var i utanom, och där släktled efter släktled hade sökt och fortsätta att söka något som ingen förstår och som misstolkas i ord men som är kärnan av allt och som de benämna med ordet Gud - - -".

Frågan om Heidenstam och idealismens grundidé, som den uttrycks i *Jordevandrarens pilgrimsdröm*: "Gudar åldras, gudar falla, det gudomliga består", är avgjort intresseväckande. Kanske en fråga att fördjupa sig i framöver för sällskapet. Kanske någon vill skriva en artikel eller föreläsa kring ämnet Heidenstams idealism i relation till kyrkans julbudskap?

Jordevandrarens pilgrimsdröm

Det blånar än på molnens höjder
en stad av tempelhus,
och ovan jordens ve och fröjder
den står i evigt morgonljus.
Vi byggde den med andehänder
av allt vad stort blev tänkt.
En kor av klara röster sänder
sitt lov till allt, som ande skänkt.
Låt mig, fast själv i skuggor sänkt,
mot dig få lyfta mina händer!
Dina murar återskalla
jublet från en evig vår.
Gudar åldras, gudar falla,
det gudomliga består.
Vart steg, som närmar mig,
var gång jag dina korer hör,
en stund av frid,
är mera värd
än solens glans på livets stig.
Klockeklangen vid min jordafärd
ropar ännu om min längtan upp till dig.

Vi ses och hörs under försommarens vandring i Aspa och Olshammar, i Heidenstams fotspår!